



Twórczość

Henryka Wieniawskiego

Utwory Henryka Wieniawskiego zajmują bardzo ważne miejsce w muzyce skrzypcowej XIX wieku. Posiadają charakter wirtuozowski i wysokie walory artystyczne, co sprawia, że są chętnie grywane przez współczesnych wykonawców.

H. Wieniawski nie był zawodowym kompozytorem. Nie zajmował się wyłącznie pracą twórczą, ani nawet nie miał pełnego przygotowania teoretycznego - w Konserwatorium Francuskim ukończył jedynie roczny kurs harmonii u **Hipolita Colleta**.

Wieniawski był przede wszystkim skrzypkiem-wirtuozem, więc komponował głównie dla siebie i na potrzeby swoich występów. Talent muzyczny, intensywna praca nad kompozycjami oraz współpraca z najlepszymi artystami tamtych czasów pozwoliły mu rozwijać swoje umiejętności kompozytorskie.



W czasach Wieniawskiego, wykonawcy nie tylko odtwarzali dzieła innych kompozytorów, ale potrafili improwizować, zinstrumentować utwór, zagrać na innym instrumencie, a także komponować. Twórczość była najlepszym sposobem na ukazanie swoich możliwości artystycznych i swojej osobowości.

Za życia utwory Wieniawskiego były rzadko grane przez innych skrzypków, ponieważ były niezwykle trudne. Po jego śmierci stały się jednak ważną częścią repertuaru skrzypcowego i do dziś są wykonywane na całym świecie. Mimo licznych podróży i koncertów Wieniawski dbał o to, by jego utwory były publikowane, ponieważ wiedział, że dzięki temu jego muzyka przetrwa. Niestety, mimo tego prawie połowa jego dzieł zaginęła.

Wieniawski komponował wszystkie gatunki typowe dla nurtu wirtuozowskiego: koncerty, wariacje, fantazje, polonezy i etiudy. Chętnie sięgał też po miniatury taneczne i liryczne, które były charakterystyczne dla kultury muzycznej salonu.

W jego twórczości odnajdziemy styl wirtuozowski, salonowy i liryczno-romantyczny.

Wpływy i inspiracje muzyczne

Twórczość Henryka Wieniawskiego nie jest zbyt obszerna, jednak jest niezwykle ważna.

Wiele utworów zaginęło, niektóre znamy z recenzji z koncertów lub z dedykacji zapisanych w pamiętnikach znajomych i przyjaciół.

Henryk Wieniawski nadawał swoim dziełom numery.

Powstało łącznie **24** dzieł **opusowanych**,

5 utworów pozostawił bez numerów opusowych,

2 dzieła zachowane są tylko w rękopisie.

Wzorem innych kompozytorów z epoki Wieniawski wiele

swoich kompozycji dedykował swoim przyjaciołom, mecenasom i znajomym.

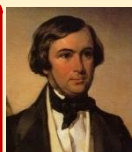
Opus (z łac. **dzieło**) – to oznaczenie utworu, które stanowi najczęściej chronologiczną numerację dzieł kompozytora. W jednym opusie może się mieścić kilka utworów, np. *2 mazurki Op.12 lub 10 Etiud-Kaprysów Op.10*

Na styl kompozytorski Wieniawskiego wpłynęło wiele czynników, między innymi:

- **Wirtuozeria:** utwory Wieniawskiego wymagają od wykonawcy zaawansowanej techniki gry. Zawierają wiele złożonych szybkich pasaży, dwu-dźwięków, skoków oktawowych, efektownych akordów, bogatą kolorystykę i artykulację.
- **Melodyjność:** utwory Wieniawskiego są niezwykle emocjonalne i pełne pasji.
- **Folklor:** w niektórych kompozycjach Wieniawski nawiązuje do polskiej tradycji ludowej. Używał rytmów tańców polskich narodowych (polonez, mazur, kujawiak). Stylizował melodykę, harmonię na pieśni czy tańce ludowe. Stosował ornamenty, które są typowe dla polskiej muzyki ludowej.
- **Twórczość innych wybitnych kompozytorów:** Wieniawski inspirował się twórczością wybitnych skrzypków i kompozytorów, takich jak: N.Paganini, H.Vieuxtemps, Ch. Beriot, P.Sarasate, K.Lipiński.



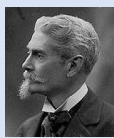
Nicolo Paganini – włoski wirtuoz skrzypiec, którego technika skrzypcowa i efekty dźwiękowe wywarły ogromny wpływ na XIX-wiecznych skrzypków.



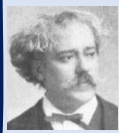
Karol Lipiński – polski skrzypek, który koncertował razem z Paganinim i z nim rywalizował. Dzielił się z Wieniawskim swoim doświadczeniem wykonawczym i kompozytorskim i odsłaniał tajniki gry innych mistrzów, zwłaszcza Paganiniego



Henri Vieuxtemps – belgijski skrzypek i kompozytor, u którego Wieniawski pobierał lekcje.



Charles de Bériot – twórca francusko-belgijskiej szkoły skrzypcowej, którego utwory utwory grał Wieniawski podczas swoich koncertów.



Pablo de Sarasate - hiszpański skrzypek i kompozytor z którym Wieniawski wystąpił podczas wiedeńskiego wieczoru artystów w 1876 r

Poniżej omówione zostały wybrane kompozycje H. Wieniawskiego.

UTWORY TANECZNE

Henryk Wieniawski, podobnie jak wielu kompozytorów swojego czasu czerpał inspirację z muzyki ludowej, w szczególności z polskiego folkloru. W jego muzyce można znaleźć echa tradycyjnych polskich tańców, co nadaje jego twórczości wyjątkowy, narodowy charakter. Twórczość Wieniawskiego obejmuje takie gatunki taneczne jak: polonez, mazurek, kujawiak, oberek, walc, tarantelę. Ponadto rytmy taneczne odnajdujemy również w innych jego utworach.

♪ Polonez koncertowy D-dur Op. 4

Utwór powstał pod wpływem **Karola Lipińskiego**, któremu był też dedykowany. Kompozycja ma charakter zarówno dramatyczny, jak i wirtuozowski. Nacechowany jest wieloma kontrastami dynamicznymi, rytmicznymi, artykulacyjnymi. Odzwierciedla narodowy charakter polskiego tańca.



styl brillante (fr. - *blyszotliwy*) – to rodzaj stylu muzycznego w muzyce romantycznej pierwszej połowy XIX w. Cechy charakterystyczne to wprowadzenie w utwór elementów wirtuozowskich, kantylenowych, sentymentalnych.

♪ Polonaise brillante A-dur Op. 21

Polonez A-dur jest uznawany za utwór wirtuozowski, w którym skrzypce odgrywają dominującą rolę, podczas gdy orkiestra lub fortepian pełni funkcję akompaniamentu.

Początkowy temat przepełniony jest wirtuozerią. Wieniawski sięga tu m.in. po liczne skoki, tryle, staccato na jednym smyczku, grę we wszystkich rejestrach instrumentu, a każda fraza oparta jest na innym pomysle fakturalnym.

Oba polonezy są skomponowane w dwóch wersjach: na skrzypce z orkiestrą lub fortepianem i pozostają jednymi z najczęściej wykonywanych i nagrywanych dzieł Wieniawskiego.



Mazurki

Henryk Wieniawski skomponował 9 mazurków, z czego 7 zostało wydanych przez kompozytora, a 2, których nie wydał zaginęły.

Mazurki stanowią przykład polskiej muzyki salonowej I poł. XIX w.

Mazurki stały się dość popularnym gatunkiem muzycznym tworzonym przez kompozytorów XIX w. Pisali je nie tylko kompozytorzy polscy - F. Chopin, M. Szymanowska, K. Szymanowski ale i czescy - B. Smetana, A. Dvorzak, czy rosyjscy - Piotr Czajkowski, Michaił Glinka.

♪ Souvenir de Posen. (Pamiętka z Poznania) Mazurek charakterystyczny Op. 3

Jest to pierwszy mazurek Wieniawskiego napisany w Poznaniu przy okazji koncertów, które dawał wraz z bratem Józefem w 1854 r.

♪ Dwa Mazurki Salonowe Op. 12 nr 1 „Sielanka” i nr 2 „Pieśń polska”

Oba mazurki łączą polski folklor z elegancją XIX-wiecznych salonów, dedykowane żonie cara Mikołaja I. Powstały w 1853 roku.

♪ Dwa Mazurki Charakterystyczne Op. 19 „Obertas” nr 1, „Dudziarz” nr 2

Dwa ostatnie mazurki z opusu 19 powstały około 1860 r. Prezentują indywidualny styl kompozytora

♪ Kujawiak a-moll



Wieniawski napisał tę miniaturę taneczną w czasie trasy koncertowej do Wiednia, a następnie wykonał go wraz ze swoim bratem Józefem przed cesarzem, jego rodziną i wiedeńskim dworem. Wieniawski stylizuje w miniaturze zarówno rytmy i charakter kujawiaka, jak i mazura.

♪ Scherzo-Tarantella na skrzypce z fortepianem op. 16

*Żar i płomień!
Gdyby takich Wieniawskich było wielu,
to by trzeba na nich zawołać:
ostrożnie, szaleńcy! ziemia zgorzeje!*
Józef Sikorski, „Ruch Muzyczny” 1860



To żywiołowa miniatura wirtuozowska, którą skomponował Wieniawski w szczytowym okresie swojej sławy i kariery wiolinistycznej. Scherzo zadedykował swojemu nauczycielowi Lambertowi Massartowi. W tytule utworu kompozytor zastosował dwie różne nazwy gatunkowe – tarantelę i scherzo. 4 taktowy wstęp utworu jest podobny do Taranteli F. Chopina lub jej transkrypcji na skrzypce dokonanej przez Karola Lipińskiego, co przez wiele lat sugerowało, że Wieniawski inspirował się tymi dziełami. Jednak współczesne badania nie popierają tej hipotezy.

Scherzo (z wł. żart). Ważnym elementem utworu jest wyrazisty rytm i artykulacja. Posiada budowę ABA

Tarantela - włoski taniec ludowy, pochodzący z Neapolu. Charakteryzuje się szybkim tempem, jednostajną rytmiką w drobnych wartościach rytmicznych i metrum 6/8

W charakterze tanecznym utrzymane są również:

Souvenir de Moscou, deux airs russes Op. 6. (*Pamiętka z Moskwy, dwie arie rosyjskie*),

Capriccio – Valse Op.7. Gigue – Op.23

DZIEŁA WIRTUOZOWSKIE I SALONOWE

Utwory salonowe tzw. „*Pieces de salon*”

są przeznaczone do wykonania w prywatnych i kameralnych salonach XIX-wiecznej Europy.

W takich miejscach odbywały się wówczas koncerty artystów oraz amatorskie spotkania muzyczne w gronie rodziny i przyjaciół. Miało to dość znaczący wpływ na charakter i techniczną trudność utworów. Wieniawski, tworząc kompozycje „salonowe” nie pisał utworów dla amatorów, ale dla wykształconych wykonawców, wymagających biegłości technicznej i wyczucia stylu.

♪ **Romance sans paroles et Rondo élégant Op. 9** (*Romans bez słów i Rondo*)

Wieniawski napisał utwór mając 17 lat podczas podróży koncertowej po Rosji. Kompozycja składa się z dwóch części: lirycznego romansu i żywiołowego, wirtuozowskiego ronda.

♪ **Le Carnaval Russe Op. 11** (*Karnawał rosyjski*)

Do skomponowania Karnawału rosyjskiego zainspirował go „Karnawał wenecki” N. Paganiniego. Wieniawski, doskonale znał dzieło Paganiniego, ponieważ grywał go często na swoich koncertach.

Utwór utrzymany jest w formie błyskotliwych i humorystycznych wariacji.

Temat pochodzi z rosyjskiej melodii ludowej „*Po ulicy mostowej*”. Wszystkie środki techniki kompozytorskiej wykorzystywane są w celach ilustracyjnych, m.in. naśladując brzmienie ludowych instrumentów.

Innym przykładem wariacji są **Wariacje na temat własny Op.15**

Temat



♪ **Légende Op. 17**

Jedno z najbardziej znanych i cenionych dzieł kompozytora.

Jest to typowa miniatura romantyczna o budowie ABA. Każdy element dzieła podporządkowany jest założeniom wyrazowym, jakimi są tęsknota, ból i miłość do przyszłej żony Isabelli Hampton, której dedykował utwór. Cechy charakterystyczne Legendy to: prosta budowa, molowa tonacja, śpiewna melodia, balladowa nastrojowość, stopniowanie napięcia, ekspresyjność i bogate brzmienie skrzypiec.

H. Wieniawski napisał „Legendę”, kiedy rodzice jego wybranki Isabelli Hampton nie zgodzili się na ich zaręczyny. Bogactwo jej melodii, melancholia, tęsknota, ból i liryczna miłość zawarte w utworze, zdołały zmiękczyć serca teściów i para pobrała się rok później

Salony – były to stałe miejsca spotkań artystów – muzyków, malarzy czy literatów. Miały miejsce w domach arystokracji lub mieszczaństwa, gdzie dyskutowano, wymieniano opinie, a artyści przedstawiali swoją twórczość.

♪ Fantaisie brillante sur "Faust" Op. 20

Fantazja brillante op. 20 oparta na motywach opery „Faust” Charles’a Gounoda. Wieniawski tworzy Fantazję, w której wykorzystuje fragmenty muzyczne głównych postaci z opery: Fausta, Mefista, Małgorzaty.

Motyw Fausta stał się bardzo popularny w muzyce XIX w. Wykorzystali go w swoich utworach F. Liszt, I.J. Paderewski, A. książę Radziwiłł, A. Boito, i inni.

Etiudy - Kaprysy

♪ L'École moderne. Études-Caprices op. 10

Skomponowany w latach 1853-1854 cykl 10 etiud-kaprysów L'École moderne (*nowoczesna szkoła*) na skrzypce solo, nawiązuje do Kaprysów Paganiniego, w których dydaktyczny charakter zostaje oprawiony w formę artystyczną.

Cykl dedykowany jest jednemu z najwybitniejszych skrzypków epoki Ferdinandowi Davidowi.

Niespełna 10 lat później Wieniawski skomponował kolejny zbiór 8 etiud o charakterze wirtuozowskim - **Études - caprices Op. 18**

UTWORY NA SKRZYPCE I ORKIESTRĘ

Wieniawski skomponował dwa koncerty skrzypcowe, które są uważane za fundament repertuaru skrzypcowego XIX wieku:

♪ I Koncert skrzypcowy fis-moll op. 14

Wieniawski dedykował swój pierwszy koncert królowi pruskiemu, za co otrzymał od króla Wielki Złoty Medal „Sztuki i Nauki”.

Koncert powstał w 1853 r. - ma charakter wirtuozowski i podsumuje wirtuozowski okres twórczości młodego kompozytora. Jest pełen trudności technicznych, które spowodowały, że przez wiele lat koncert uchodził za niewykonalny.

Zbudowany jest z 3 części, w których kompozytor wprowadził nowe rozwiązania:

- w 1 części wprowadził obowiązkową kadencję,
- część 2 ma modlitewną narrację przypominającą muzykę średniowieczną,
- w części 3 finałowej pojawia się szereg motywów nawiązujących do węgierskich, włoskich i polskich melodii ludowych.

♪ II Koncert skrzypcowy d-moll op. 22

Koncert d-moll jest jednym z kluczowych dzieł w historii koncertu skrzypcowego.

Jest to dzieło dojrzałe, bardzo ambitne, bogate w zmiany nastrojów. Koncert powstał w 1862 i rozpoczyna liryczno-romantyczny okres twórczości kompozytora.

Koncert jest 3 częściowy: Allegro moderato – Romans – Finał w stylu węgierskim.

Oba koncerty wykonywane są przez skrzypków na całym świecie i stanowią szczytowe osiągnięcia Wieniawskiego w zakresie twórczości koncertowej.

Można je usłyszeć w finale Międzynarodowego Konkursu Skrzypcowego im. Henryka Wieniawskiego.

